

Innst. 201 L

(2013–2014)

Innstilling til Stortinget fra familie- og kulturkomiteen

Prop. 54 L (2013–2014)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om endringer i åndsverkloven (gjennomføring av endringer i EUs vernetidsdirektiv)

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Proposisjonens hovedinnhold

Kulturdepartementet legger med dette frem forslag til endringer i åndsverkloven. Ved forslaget gjennomføres Europaparlaments- og rådsdirektiv 2011/77/EU om endring av direktiv 2006/116/EF om vernetiden for opphavsrett og visse nærstående rettigheter (vernetidsdirektivet). Vernetidsdirektivet er i norsk rett gjennomført i åndsverkloven.

Lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v. (åndsverkloven) gir opphavsmannen enerett til å råde over åndsverket ved å fremstille eksemplarer av det og ved å gjøre det tilgjengelig for allmennheten, enten ved spredning og visning av eksemplarer eller ved fremføring av verket, jf. § 2. Tilsvarende vern som loven gir opphavsmenn er i stor grad også gitt nærstående rettighetshavere, bl.a. utøvende kunstnere, tilvirkere (produsenter) av lydopptak og film og kringkastingsselskaper, jf. åndsverkloven kapittel 5.

Vernetiden er betegnelsen på tidsrommet verk og arbeider (prestasjoner) er beskyttet etter åndsverkloven. For opphavsrett varer vernetiden i opphavsmannens levetid og 70 år regnet fra utløpet av det året opphavsmannen døde, jf. åndsverkloven § 40. Vernetiden for rettighetene til utøvende kunstnere og tilvirkere av lydopptak er 50 år, jf. åndsverkloven § 42 andre ledd og § 45 andre ledd. For utøvende kunstners rettigheter beregnes vernetiden fra utløpet av det

året fremføringen fant sted, mens den for tilvirkers rettigheter beregnes fra utløpet av det året innspillingen fant sted. Dersom opptaket i løpet av denne tiden offentliggjøres, varer vernet i 50 år etter utløpet av det året opptaket første gang ble offentliggjort.

Direktivet krever enkelte endringer i åndsverklovens regler om vernetid, både når det gjelder vernetiden for opphavsrett og nærstående rettigheter. I tillegg må det innføres nye bestemmelser som kun gjelder for rettighetene til utøvende kunstnere og tilvirkere av lydopptak.

Når det gjelder opphavsrettens vernetid, foreslår departementet i tråd med direktivet en spesialregel for beregning av vernetiden for musikkverk med tekst (og som flere har bidratt til). Et slikt verk inneholder to typer bidrag – musikken og teksten. Dersom de to bidragene ikke kan skilles ut som selvstendige verk, vil det både etter gjeldende rett og forslaget være et fellesverk etter § 6. Dersom bidragene kan skilles ut som særskilte verk og dermed utnyttes hver for seg, har ikke åndsverkloven i dag egen regulering av dette. Etter gjeldende rett betraktes dette som to selvstendige verk og vernetiden for disse beregnes separat. Forslaget innebærer at vernetiden for slike verk skal beregnes samlet og vare i opphavsmannens levetid og 70 år fra utløpet av dødsåret til den lengstlevende av den som har komponert musikken og den som har skrevet teksten.

Departementet foreslår videre en gjennomføring av direktivets bestemmelser om forlenget vernetid for lydopptak av utøvende kunstners fremføringer og for tilvirkers rettigheter i lydopptak. Forslaget innebærer at vernetiden for rettigheter i lydopptak utvides fra 50 til 70 år, regnet fra utløpet av det året opptaket første gang ble utgitt eller offentliggjort. Utvidelsen vil ikke gjelde for lydopptak i audiovisuelle produksjoner.

Et av hovedformålene som angis i direktivet, er å bedre den økonomiske situasjonen til utøvende kunstnere. Direktivet har derfor bestemmelser som skal sikre at utøvende kunstnere får ta del i de inntektene som den utvidede vernetiden for lydopptak kan medføre. Departementet foreslår tilsvarende bestemmelser i åndsverkloven.

For det første foreslås det en bestemmelse som innebærer at en utøvende kunstner på visse vilkår kan heve en allerede inngått overdragelsesavtale dersom tilvirkeren ikke utnytter lydopptaket i tilstrekkelig grad. Denne regelen gjelder kun for lydopptak som er eldre enn 50 år, altså i den forlengede vernetidsperioden.

For det andre foreslås det at en utøvende kunstner skal ha rett til et årlig tilleggsvederlag dersom denne har overdratt rettigheter i et lydopptak til en tilvirker mot et engangsvederlag. Denne retten oppstår når lydopptak som er eldre enn 50 år, utnyttes, og varer frem til vernetidens utløp. Samlet vederlag til fordeling blant de utøvende kunstnerne som medvirker på opptaket, skal tilsvare 20 pst. av tilvirkerens inntekter fra eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring av lydopptaket. Det foreslås at tilleggsvederlaget skal administreres av en oppkrevings- og fordelingsorganisasjon som departementet godkjenner.

For det tredje foreslår departementet også en bestemmelse som gjelder utøvende kunstnere som har overdratt rettigheter i et lydopptak til en tilvirker mot et løpende vederlag. Etter bestemmelsen skal det som hovedregel ikke gjøres fradrag for forskudd eller andre fradrag i slike utbetalinger i perioden som tilsvarende den utvidede vernetiden.

Fordi det gjøres endringer i vernetiden etter § 45, foreslås det også konsekvensmessige endringer når det gjelder vederlagsplikten lengde i § 45b.

De foreslåtte endringene i vernetiden får anvendelse på musikkverk med tekst og lydopptak som var vernet 1. november 2013 og som skapes eller innspilles etter denne dato.

Høringsbehandlingen viste at et flertall av høringsinstansene som uttaler seg, er i hovedsak positive til forslaget i høringsnotatet om gjennomføring av endringene i vernetidsdirektivet. De fleste av disse høringsinstansene representerer rettighetshavere.

Flere høringsinstanser er negative til forslaget. Generelt mener disse høringsinstansene at direktivets utvidelse av vernetiden for lydopptak fra 50 til 70 år er uheldig.

De øvrige nordiske land har gjennomført eller planlegger å gjennomføre endringer i sine opphavsrettslover etter de samme hovedlinjer som det legges opp til i forslaget her.

1.2 Gjennomføring av EUs direktiv om endringer i vernetidsdirektivet

1.2.1 Vernetiden for musikkverk med tekst

1.2.1.1 DIREKTIVET

Direktivet artikkel 1 nr. 1 gjør endringer i vernetidsdirektivet ved at det i artikkel 1 tilføyes et nytt nr. 7 som inneholder regler som harmoniserer beregningen av vernetiden for musikkverk med tekst og som flere personer har bidratt til. Under forutsetning av at begge bidragene spesifikt ble skapt til det respektive musikkverket med tekst, skal vernetiden etter bestemmelsen beregnes under ett og vare i opphavsmannens levetid og 70 år etter at den lengstlevende av enten komponist eller tekstforfatter er død.

1.2.1.2 GJELDENE RETT

Etter åndsverkloven har opphavsmannen enerett til å råde over åndsverket ved å fremstille eksemplarer av det og ved å gjøre det tilgjengelig for allmennheten – ved spredning og visning av eksemplarer og ved fremføring av verket. Denne eneretten følger av åndsverkloven § 2.

I § 40 reguleres hvor lang tid et verk er beskyttet av opphavsrett. Dette tidsrommet betegnes som vernetid. For verk som har én opphavsmann, varer vernetiden etter bestemmelsen i opphavsmannens levetid og 70 år etter utløpet av opphavsmannens dødsår.

Et musikkverk med tekst inneholder to typer bidrag – musikken og teksten – som kan skilles ut som særskilte verk og dermed utnyttes hver for seg. Denne type verk betegnes som sammensatte verk. Åndsverkloven har i dag ingen egen regulering av vernetiden for slike verk. Etter gjeldende rett betraktes dette som to selvstendige verk, og vernetiden for disse beregnes separat.

1.2.1.3 HØRINGSNOTATET

I høringsnotatet ble direktivbestemmelsen foreslått gjennomført i åndsverkloven § 40. Departementet foreslo en spesialregel for beregning av vernetiden for musikkverk tilknyttet tekst i § 40 nytt siste punktum. I likhet med direktivet innebar forslaget at vernetiden for slike verk skulle beregnes samlet og vare i opphavsmannens levetid og 70 år fra utløpet av dødsåret for den lengstlevende av den som har komponert musikken og den som har skrevet teksten.

Departementet viste i høringsnotatet til åndsverklovens eksisterende bestemmelser om vernetid, som beregnes fra *utløpet av det år* vedkommende døde, jf. §§ 40 og 43a andre ledd. Tilsvarende tidspunkt ble også lagt til grunn for den nye bestemmelsen, jf. vernetidsdirektivet artikkel 8.

I høringsnotatet ble det foreslått en overgangsregel som innebar at endringen i § 40 skulle få anvendelse

delse på musikkverk med tekst der enten musikken eller teksten var vernet 1. november 2013.

1.2.1.4 HØRINGEN

Et flertall av de høringsinstansene som uttaler seg spesielt om den foreslåtte bestemmelsen, støtter i hovedsak departementets forslag.

1.2.1.5 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Direktivet krever at det innføres særskilte bestemmelser om beregningen av vernetiden for musikkverk med tekst. Departementet opprettholder i all hovedsak forslaget fra høringsnotatet om en spesialregel for beregning av vernetiden for musikkverk med tekst i åndsverkloven § 40 nytt siste punktum. På bakgrunn av innspill i høringen foreslår likevel departementet enkelte justeringer i bestemmelsens ordlyd.

Bestemmelsen innebærer at vernetiden for musikkverk med tekst skal beregnes samlet og være i opphavsmennes levetid og 70 år fra utløpet av dødsåret for den lengstlevende av den som har komponert musikken og den som har skrevet teksten.

I tråd med direktivet skal musikkverk med tekst i denne forbindelse omfatte verk hvor både musikken og teksten er frembrakt spesielt for dette verket. Dette innebærer at begge bidragene er skapt for å anvendes sammen. Det vesentlige er at musikken og teksten er frembrakt i en eller annen form for fellesskap, og at disse elementene er ment å utgjøre en helhet.

1.2.2 *Forlengelse av vernetiden for utøvende kunstnere og tilvirkere (produsenter) av lydopptak*

1.2.2.1 DIREKTIVET

I direktivet artikkel 1 nr. 2 bokstav a og b gis det bestemmelser om forlengelse av vernetiden for lydopptak av utøvende kunstners fremføringer og for produsenters (tilvirkeres) rettigheter til lydopptak. Bestemmelsene innebærer at vernetiden for lydopptak utvides fra 50 til 70 år, regnet fra det første tidspunktet for utgivelse eller offentliggjøring. Etter bestemmelsene gjelder endringene opptak i form av fonogram (lydopptak).

Selv om hovedbegrunnelsen for direktivendringen er å bedre vilkårene for utøvere i kommersielle musikkinnspillinger, er ikke direktivet begrenset til denne type opptak. Alle typer lydopptak omfattes av bestemmelsen. Dette betyr at ikke bare fremføring og opptak av musikkverk er omfattet, men også andre typer lydopptak – som for eksempel lydbøker og kringkasternes radioproduksjoner. Forlengelsen omfatter imidlertid ikke lydopptak i audiovisuelle produksjoner.

1.2.2.2 GJELDENE RETT

Åndsverkloven kapittel 5 beskytter arbeider (prestasjoner) som ikke kan betegnes som åndsverk, men som har en tilknytning til åndsverkene og opphavsretten – de såkalte nærstående rettighetene. Disse rettighetene tilkommer blant andre utøvende kunstnere, tilvirkere (produsenter) av lydopptak og film og kringkastingsselskaper. Etter bestemmelsene er tilsvarende vern som loven gir opphavsmenn, i stor grad gitt til nærstående rettighetshavere.

En utøvende kunstner, for eksempel en musiker eller sanger, har etter gjeldende § 42 vern mot at fremføring av et verk tas opp eller gjøres tilgjengelig for allmennheten uten utøverens samtykke. Videre har utøveren vern mot kopiering av opptak av sine fremføringer. Utøvende kunstnere har også vern mot at en fremføring eller opptak av fremføringen gjøres tilgjengelig for allmennheten uten utøverens samtykke.

Tilsvarende enerett er i § 45 gitt tilvirkere av lydopptak og film.

Vernetiden for utøvende kunstners og tilvirkeres rettigheter til lydopptak er 50 år, jf. § 42 andre ledd og § 45 andre ledd.

1.2.2.3 HØRINGSNOTATET

I høringsnotatet ble direktivet artikkel 1 nr. 2 bokstav a om vernetiden for utøvende kunstners rettigheter i lydopptak foreslått gjennomført i åndsverkloven § 42 andre ledd. Ettersom direktivet kun utvider vernetiden for rene lydopptak, ble det foreslått en egen bestemmelse om dette i § 42 andre ledd nytt tredje punktum. Bestemmelsen skulle kun få virkning for lydopptak av utøvende kunstners fremføringer. I tråd med direktivet skulle forslaget ikke gjelde for lydopptak i audiovisuelle produksjoner.

I likhet med direktivet gikk den foreslåtte bestemmelsen ut på å utvide vernetiden for lydopptak som enten er utgitt eller offentliggjort innen 50 år etter utløpet av det året fremføringen fant sted. Etter forslaget skulle vernetiden i disse tilfellene være 70 år, regnet fra utløpet av det året utgivelse eller offentliggjøring fant sted, alt etter hvilket tidspunkt som er det første. Dersom lydopptaket ikke er utgitt eller offentliggjort, vil vernetiden ifølge høringsnotatet fortsatt være 50 år fra utløpet av det året fremføringen fant sted. Rettstilstanden vil i disse tilfellene være uendret.

Videre ble det i høringsnotatet foreslått at direktivet artikkel 1 nr. 2 bokstav b om vernetiden for tilvirkeres rettigheter til lydopptak på tilsvarende måte ble gjennomført i åndsverkloven § 45 andre ledd nytt tredje punktum. Siden gjeldende bestemmelse også omhandler film, ble det foreslått en særlig regulering av lydopptak i andre ledd nytt tredje punktum. Forslaget innebar dermed kun en utvidelse av vernetiden

når det gjaldt lydopptak. I tråd med direktivet ville forslaget gjelde alle typer lydopptak. Forlengelsen omfattet imidlertid ikke lydopptak i audiovisuelle produksjoner.

Etter forslaget skulle den utvidede vernetiden bare gjelde dersom lydopptaket utgis eller offentliggjøres innen 50 år etter utløpet av det året innspillingen fant sted. I så fall medfører forslaget at tilvirkeres rettigheter til lydopptaket vernes i 70 år, regnet fra utløpet av det året utgivelse eller offentliggjøring fant sted, alt etter hvilket tidspunkt som er det første. For opptak av film og for lydopptak som ikke er utgitt eller offentliggjort, vil rettstilstanden ifølge høringsnotatet være uendret.

1.2.2.4 HØRINGEN

Forslaget om forlenget vernetid for lydopptak av utøvende kunstners fremføringer og for tilvirkeres rettigheter i lydopptak støttes i hovedsak av et flertall av høringsinstansene.

1.2.2.5 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Departementet opprettholder i all hovedsak høringsnotatets forslag til endringer i åndsverkloven § 42 andre ledd og § 45 andre ledd om utvidelse av vernetiden for utøvende kunstners og tilvirkeres rettigheter til lydopptak.

Direktivet krever at vernetiden for lydopptak forlenges fra 50 til 70 år. Flere høringsinstanser er negative til en utvidelse av vernetiden og ønsker å beholde dagens regler. Departementet har forståelse for dette synspunktet, men vil likevel bemerke at Norge er forpliktet til å gjennomføre direktivets bestemmelser.

Departementet vil i det følgende behandle enkelte fellesspørsmål som gjelder vernetiden både for utøvende kunstnere og tilvirkere.

På bakgrunn av innspill i høringen om strukturen i de foreslåtte bestemmelsene har departementet foretatt enkelte justeringer av lovteksten i forhold til det opprinnelige forslaget. Justeringen av de to bestemmelsene vil ikke innebære noen realitetsendringer. I tillegg til disse justeringene er det også foretatt noen redaksjonelle endringer for å gjøre formuleringene noe lettere.

Etter direktivets ordlyd gjelder den utvidede vernetiden «fonogram». Åndsverkloven benytter begrepet «lydopptak» om fonogram.

Vernetiden for utøvende kunstners rettigheter til lydopptak

Direktivet artikkel 1 nr. 2 bokstav a om vernetiden for utøvende kunstners rettigheter i lydopptak foreslås gjennomført i åndsverkloven § 42 andre ledd.

Gjeldende § 42 omhandler opptak av alle typer fremføringer av verk utført av utøvende kunstnere. Med «utøvende kunstner» menes musikere, sangere, skuespillere, dansere, dirigenter, sceneinstruktører og andre som gjennom sin kunst fremfører åndsverk. Åndsverklovens bestemmelse regulerer dermed rettstilstanden til langt flere utøvende kunstnere enn de som omfattes av direktivet.

Paragraf § 42 andre ledd regulerer altså ikke særskilt beregningen av vernetiden for lydopptak. Etter som direktivet kun utvider vernetiden for utøvende kunstners rettigheter i rene lydopptak, foreslås det en egen bestemmelse om dette i § 42 andre ledd nytt tredje punktum. Bestemmelsen vil dermed kun få virkning for lydopptak av utøvende kunstners fremføringer. I tråd med direktivet foreslo departementet i høringsnotatet at bestemmelsen ikke skulle gjelde for lydopptak i audiovisuelle produksjoner.

I likhet med direktivet vil bestemmelsen kun utvide vernetiden for lydopptak som enten er utgitt eller offentliggjort innen 50 år etter utløpet av det året fremføringen fant sted. Vernetiden vil i disse tilfellene opphøre etter 70 år, regnet fra utløpet av det året utgivelse eller offentliggjøring fant sted. Dersom lydopptaket ikke er utgitt eller offentliggjort, vil vernetiden fortsatt være 50 år fra utløpet av det året fremføringen fant sted, jf. § 42 andre ledd første punktum. Rettstilstanden vil i disse tilfellene være uendret.

Den utvidede vernetiden gjelder bare for utøvende kunstners rettigheter til lydopptak som var vernet 1. november 2013 og for lydopptak som er innspilt etter denne dato, jf. forslaget del II nr. 3.

Vernetiden for tilvirkeres (produsenters) rettigheter til lydopptak

Direktivet artikkel 1 nr. 2 bokstav b om vernetiden for produsenters rettigheter til lydopptak foreslås gjennomført i åndsverkloven § 45 andre ledd. Siden gjeldende § 45 andre ledd også omhandler film, foreslås det en særlig regulering av lydopptak i nytt tredje punktum. Forslaget innebærer dermed at vernetiden kun utvides for lydopptak. I tråd med direktivet vil bestemmelsen gjelde alle typer lydopptak. Heller ikke her omfatter forlengelsen lydopptak i audiovisuelle produksjoner.

Den utvidede vernetiden gjelder bare dersom lydopptaket utgis eller offentliggjøres innen 50 år etter utløpet av det året innspillingen fant sted. Forslaget i høringsnotatet innebar at tilvirkeres rettigheter i lydopptaket i så fall skulle opphøre etter 70 år, regnet fra utløpet av det året utgivelse eller offentliggjøring fant sted, alt etter hvilket tidspunkt som var det første.

Departementet foreslår at § 45 andre ledd nå endres slik at bestemmelsen blir i overensstemmelse med direktivet. Som før vil vernet etter bestemmel-

sen vare i 50 år etter utløpet av det året innspillingen fant sted. Hvis lydopptaket utgis i løpet av denne perioden, vil vernetiden vare ytterligere 70 år fra utløpet av det året utgivelsen skjedde. Dersom utgivelse ikke foretas i denne perioden, men lydopptaket i stedet på annen måte offentliggjøres i samme periode, vil vernetiden vare ytterligere 70 år fra utløpet av det året offentliggjøringen skjedde. Bestemmelsen innebærer altså at vernetiden alltid skal regnes fra første utgivelse dersom dette skjer innen 50 år etter utløpet av det år innspillingen fant sted. Selv om lydopptaket på annen måte offentliggjøres umiddelbart etter innspilling, vil altså maksimal vernetid kunne bli 120 år dersom utgivelse først skjer på slutten av 50-årsperioden.

For opptak av film og for lydopptak som ikke er utgitt eller offentliggjort, vil rettstilstanden være uendret.

Den utvidede vernetiden for tilvirkerens rettigheter vil avbrytes dersom avtale heves etter forslaget til § 42a. Dersom den utøvende kunstneren hever avtalen med tilvirkeren i perioden 50 til 70 år etter utgivelse eller offentliggjøring, vil altså tilvirkerens rettigheter etter § 45 til lydopptak som avtalen gjelder, opphøre.

Den utvidede vernetiden gjelder bare for tilvirkerens rettigheter til lydopptak som var vernet 1. november 2013 og for lydopptak som er innspilt etter denne dato, jf. forslaget del II nr. 3.

1.2.3 Utøvende kunstners hevingssrett

1.2.3.1 DIREKTIVET

Ifølge direktivet artikkel 1 nr. 2 bokstav c, gis det i vernetidsdirektivet artikkel 3 nr. 2a en ny bestemmelse som gir utøvende kunstnere rett til å si opp avtale om overdragelse og dermed få tilbakeført sine rettigheter, dersom produsenten ikke utnytter lydopptaket.

Formålet med direktivbestemmelsen er å sikre at den utøvende kunstneren skal få ta del i de inntekter som den utvidede vernetiden kan medføre, selv om den utøvende kunstneren har overdratt rettigheter til opptaket. Bestemmelsen åpner for at den utøvende kunstneren kan få tilbakeført sine overdratte rettigheter, dersom erververen ikke i tilstrekkelig grad utnytter opptaket.

1.2.3.2 GJELDENE RETT

Åndsverkloven inneholder ingen bestemmelser som regulerer en utøvende kunstners rett til å heve en avtale om overdragelse dersom erververen ikke utnytter rettighetene. Loven har imidlertid enkelte spesialbestemmelser som gjelder opphavsmannens adgang til å ta tilbake overdratte rettigheter hvis de ikke innen rimelig tid utnyttes av erververen.

1.2.3.3 HØRINGSNOTATET

I høringsnotatet ble direktivbestemmelsen foreslått gjennomført i åndsverkloven ny § 42a.

I likhet med direktivet innebar den foreslåtte bestemmelsen at en utøvende kunstner som har overført eller overdratt rettigheter i et lydopptak til tilvirkeren, kan heve avtalen dersom tilvirkeren ikke utnytter opptaket i perioden som følger 50 år etter utløpet av det året utgivelse eller offentliggjøring fant sted, og til vernetidens utløp.

Ifølge forslaget i høringsnotatet var forutsetningen for hevingsretten at tilvirkeren ikke tilbyr et tilstrekkelig antall eksemplar av lydopptaket for salg eller ikke stiller lydopptaket til rådighet på en slik måte at allmennheten kan få tilgang til det på et individuelt valgt sted og tidspunkt. Bare dersom tilvirkeren foretar begge disse handlingene, skulle heving med hjemmel i den foreslåtte bestemmelsen være avskåret.

Forslaget innebar videre at den utøvende kunstneren måtte gi tilvirkeren varsel om at han ønsket å heve avtalen.

1.2.3.4 HØRINGEN

Av de høringsinstanser som uttaler seg eksplisitt om denne del av forslaget, er utøverorganisasjonene i hovedsak positive.

For mer omfattende gjennomgang av høringsuttalelsene vises det til proposisjonen.

1.2.3.5 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Som følge av direktivet må det etableres regler som sikrer at utøvende kunstnere i visse tilfeller kan heve en avtale om overdragelse av rettigheter til lydopptak ved manglende utnyttelse hos tilvirkerne. Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om å innføre en ny bestemmelse om hevingssrett for utøvende kunstnere i åndsverkloven § 42a. På bakgrunn av innspill i høringen er det likevel foretatt enkelte justeringer av forslaget.

En forutsetning for hevingsretten er at den utøvende kunstneren har overført eller overdratt rettigheter til et lydopptak til tilvirkeren. Videre gjelder forslaget kun opptak som er utgitt for mer enn 50 år siden, eller dersom utgivelse ikke har funnet sted, offentliggjort for mer enn 50 år siden.

Dersom ovennevnte vilkår er oppfylt, åpner forslaget for at en utøvende kunstner kan heve avtalen, med mindre tilvirkeren tilbyr et tilstrekkelig antall eksemplar av lydopptaket for salg og stiller lydopptaket til rådighet på en slik måte at allmennheten selv kan velge tid og sted for tilgang til opptaket.

Forslaget innebærer at en utøvende kunstner også kan heve avtale som gjelder ikke utgitte, men offentliggjorte, lydopptak. Slike lydopptak kan for eksem-

pel finnes i kringkasternes arkiver. Departementet vil i den forbindelse understreke at bestemmelsen omfatter rene lydopptak og ikke audiovisuelle verk der lydopptak inngår.

I tråd med direktivet foreslås det at hevingsretten etter bestemmelsen skal være ufravikelig (preseptorisk). Den utøvende kunstneren kan dermed ikke gi avkall på retten til å heve.

Kumulative vilkår

I direktivets ordlyd er ordet «eller» («or») benyttet for å binde de to utnyttelseshandlingene sammen. Av setningsoppbyggingen og sammenhengen for øvrig fremgår det imidlertid at vilkårene som oppstilles skal forstås som kumulative, i den forstand at tilvirkeren må utføre begge handlingene for at heving etter bestemmelsen skal være avskåret. Departementet vil påpeke at direktivet gir lite rom for nasjonale tilpasninger. Det er således ikke adgang til å fravike direktivet på dette punkt. Samtidig er det klart at en tilvirker ikke kan utføre en utnyttelseshandling med mindre det er avtalt med utøveren.

Bekymringen uttrykt i høringen for at de kumulative vilkårene vil gi en utidsmessig bestemmelse, bør det etter departementets syn dermed ikke være grunnlag for. Den utøvende kunstneren og tilvirkeren vil fortsatt kunne avtale seg frem til eksempelvis ren digital tilgjengeliggjøring av innspillingen. Når en slik avtale ligger til grunn, kan manglende fysisk utgivelse ikke tjene som senere hevingsgrunnlag.

Varslingsplikt

For at en avtale skal kunne heves i medhold av bestemmelsen, pålegges den utøvende kunstneren en varslingsplikt. Tilvirkeren må således gis varsel om at den utøvende kunstneren ønsker å heve avtalen.

Departementet slutter seg her til synspunktet fra høringen om hvem krav om utnyttelse og hevingserklæring skal rettes til. Det er departementets oppfatning at slikt krav og erklæring bør rettes til den som besitter tilvirkerrettighetene på tidspunktet for henholdsvis varsel og hevingserklæring.

Heving når flere utøvere er involvert

Det følger av direktivet at dersom et lydopptak inneholder flere utøvende kunstners felles fremføringer, kan avtalen med tilvirkeren heves i samsvar med nasjonal lovgivning. Åndsverkloven § 6 gjelder også tilsvarende for utøvende kunstnere, jf. § 42 femte ledd. Dette betyr at dersom det er flere utøvende kunstnere som medvirker på et opptak, råder de over rettighetene til opptaket i fellesskap. Av høringsnotatet fremgikk det at dersom flere utøvende kunstnere hadde overdratt rettigheter til tilvirkeren,

måtte altså avtalen heves av samtlige utøvere i fellesskap.

Departementet står fast ved at hovedregelen i åndsverkloven § 6 også bør være utgangspunktet ved heving etter den nye bestemmelsen. Av pedagogiske hensyn foreslår departementet at det kommer eksplisitt frem av lovteksten at avtalen i disse tilfellene må heves av samtlige utøvere i fellesskap.

Konsekvenser av heving etter § 42a

Hvis en avtale heves etter denne bestemmelsen, vil det for det første ha som konsekvens at de rettigheter som gjennom avtalen er overført til tilvirkeren, skal tilbakeføres til den utøvende kunstneren.

En tilbakeføring av rettigheter til utfører vil ikke oppheve kringkasterens rett til å utnytte opptaket i kraft av avtale med rettighetshavere og deres organisasjoner.

NRK tar opp spørsmål om hvilke beføyelser som skal tilbakeføres ved heving. Departementet legger til grunn at hevingen vil kunne medføre tilbakeføring av de beføyelser som er avtalt overført. Om det er avtalt overføring av retten til utgivelse, vil det være denne retten som kan kreves tilbakeført, dersom tilvirker ikke benytter seg av retten og avtalen som en følge av dette heves. Om andre beføyelser er avtalt overført, er det disse som eventuelt kan kreves tilbakeført dersom det er grunnlag for heving.

Originale masteropptak kan ikke kreves utlevert.

Forholdet til § 45b

En konsekvens av at vernetiden utløper for tilvirkerens del, er også at tilvirkeren ikke lenger har krav på vederlag for offentlig fremføring etter § 45b. Fordi vederlagsplikten i gjeldende § 45b er knyttet til tilvirkerrettighetenes vernetid, ville også utøverens vederlagsrett falle bort som en følge av at avtale heves etter § 42a. Dette ville vært en utilsiktet konsekvens av forslaget som var på høring. Departementet har derfor kommet til at forslaget bør endres noe på dette punkt. Se nærmere om dette i Prop. 54 L s. 26.

1.2.4 Etablering av et årlig tilleggsvederlag til utøvende kunstnere

1.2.4.1 DIREKTIVET

I tillegg til den hevingsrett som følger av direktivet, jf. ovenfor, gir også direktivet artikkel 1 nr. 2 bokstav c utøvende kunstnere som har overdratt rettigheter til produsenten av lydopptaket mot betaling av et engangsvederlag, rett til et årlig tilleggsvederlag («supplerende vederlag»).

Reglene skal sikre at utøvende kunstnere som har overført eller overdratt sine eneretter til fonogramprodusenter faktisk nyter godt av forlenget vernetid. Dersom rettighetene er overført mot et engangs-

vederlag, vil ikke en forlengelse av vernetiden innebære økte inntekter for den utøvende kunstneren. For at også disse skal ta del i de inntektene forlengelsen kan medføre, gir direktivet altså regler som innebærer at produsenten må betale deler av sin «tilleggsinntekt» til den utøvende kunstneren.

Vederlaget skal betales når lydopptak som er eldre enn 50 år, utnyttes. Tilleggsvederlaget skal bare betales i den perioden som tilsvarer den utvidede vernetiden. Den utøvende kunstneren kan ikke frasi seg retten til årlige tilleggsvederlag.

Størrelsen på det samlede tilleggsvederlaget skal ifølge direktivet tilsvare 20 prosent av inntektene produsenten har hatt fra eneretten til «spredning, reproduksjon og tilgjengeliggjøring» av lydopptaket året før vederlaget skal utbetales.

Det fremgår av direktivet at retten til å motta tilleggsvederlag skal forvaltes av rettighetshaverorganisasjoner.

1.2.4.2 GJELDENE RETT

Åndsverkloven har ingen bestemmelser som tilsvarer direktivets regler om tilleggsvederlag.

1.2.4.3 HØRINGSNOTATET

I høringsnotatet ble det foreslått en bestemmelse om tilleggsvederlag i ny § 42b.

1.2.4.4 HØRINGEN

Departementets forslag får i hovedsak støtte fra et flertall av de høringsinstansene som uttaler seg spesielt om den foreslåtte bestemmelsen om tilleggsvederlag.

1.2.4.5 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om en ny bestemmelse om tilleggsvederlag i åndsverkloven § 42b. Blant annet på bakgrunn av innspill i høringen foreslår likevel departementet enkelte justeringer i den foreslåtte ordlyden.

Bestemmelsen innebærer at en utøvende kunstner har rett til årlig tilleggsvederlag dersom denne har overdratt rettigheter til en tilvirker mot et engangsvederlag.

Ordlyden i § 42 b første ledd gjør det etter departementets syn klart at bestemmelsen kun skal gjelde i den utvidede vernetiden på 20 år, dvs. i perioden mellom 50 og 70 år etter utløpet av det året utgivelse, eventuelt offentliggjøring fant sted.

Tilleggsvederlaget skal baseres på tilvirkerens inntekter fra lydopptaket. For hvert lydopptak skal det samlede årlige tilleggsvederlaget svare til 20 pst. av tilvirkerens inntekt fra eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring av lydopptaket i året forut for det

år som vederlaget skal betales for, jf. § 42 b andre ledd.

I samsvar med direktivet skal «inntekt» forstås som inntekt uten fradrag av omkostninger (bruttoinntekt).

Departementet opprettholder forslaget i høringsnotatet om at betalingsplikten skal gjelde alle tilvirkere uavhengig av størrelse. Det er etter departementets syn ikke ønskelig å benytte adgangen direktivet gir til å unnta små tilvirkere (mikroforetak).

Etter bestemmelsen skal tilvirkeren betale beløpet til en oppkrevings- og fordelingsorganisasjon som skal administrere ordningen. Det foreslås at departementet skal godkjenne denne organisasjonen. Organisasjonen må representere en vesentlig del av utøvende kunstnere til lydopptak som brukes i Norge. Flere høringsinstanser peker på Gramo som en aktuell oppkrevings- og fordelingsorganisasjon. Departementet vil bemerke at eventuell administrering av ordningen vil måtte skje på bakgrunn av søknad om godkjenning.

Organisasjonen skal kreve inn vederlaget og fordele det individuelt mellom vederlagsberettigede utøvende kunstnere, uansett om disse er medlem i organisasjonen eller ikke.

1.2.5 Avtaler om løpende vederlag

1.2.5.1 DIREKTIVET

Enkelte utøvende kunstnere overdrar rettigheter til produsenten mot betaling av løpende vederlag (royalty).

Direktivet artikkel 1 nr. 2 bokstav c tilføyer en ny bestemmelse i vernetidsdirektivet artikkel 3 nr. 2e om avtaler om løpende vederlag. For slike avtaler fremgår det av bestemmelsen at verken forhåndsbetalinger eller kontraktsmessige fradrag skal trekkes fra betalinger til den utøvende kunstneren etter at det har gått 50 år siden utgivelse, eventuelt offentliggjøring dersom utgivelse ikke har funnet sted. Bakgrunnen for direktivets bestemmelse er at også utøvende kunstnere som har slike avtaler, fullt ut skal dra nytte av forlengelsen av vernetiden.

1.2.5.2 GJELDENE RETT

Åndsverkloven har ingen bestemmelser som tilsvarer direktivets regler om at det etter en viss tid ikke skal gjøres fradrag i løpende vederlag.

1.2.5.3 HØRINGSNOTATET

I høringsnotatet ble det foreslått en ny bestemmelse i åndsverkloven § 42c som i likhet med direktivet regulerer de tilfeller der en utøvende kunstner har inngått avtale om løpende vederlag (royaltyavtale) med tilvirkeren. Forslaget innebar at det ikke

skal gjøres fradrag for forskudd eller andre fradrag i slike utbetalinger i den utvidede vernetiden.

1.2.5.4 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om en ny bestemmelse i åndsverkloven § 42c om forbud mot fradrag i løpende vederlag.

Bestemmelsen innebærer at det ikke skal gjøres fradrag for forskuddsbetaling eller andre kontraktsmessige fradrag fra betalingene av det løpende vederlaget til den utøvende kunstneren.

Etter bestemmelsens ordlyd skal forbudet mot slike fradrag gjelde «når det er gått 50 år etter utløpet av det året lydopptaket første gang ble utgitt, eller dersom utgivelse ikke har funnet sted, etter utløpet av det året lydopptaket på annen måte ble offentliggjort». Dette betyr at bestemmelsen kun skal gjelde i den utvidede vernetiden på 20 år, dvs. i perioden mellom 50 og 70 år etter utløpet av det året utgivelse, eventuelt offentliggjøring fant sted.

Enkelte høringsinstanser ønsker at bestemmelsen skal være ufravikelig (preseptorisk). Departementet opprettholder forslaget om at bestemmelsen kan fravikes ved avtale.

1.2.6 *Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser*

Som følge av at direktivet krever endringer i vernetiden og beregningen av denne, kan det oppstå enkelte overgangsproblemer. Bl.a. på denne bakgrunn foreslår departementet at det i forslaget del II gis egne ikrafttredelses- og overgangsbestemmelser. Disse bestemmelsene omtales nærmere under merknadene til de enkelte bestemmelsene i kapittel 5.

1.3 Økonomiske og administrative konsekvenser

Det vises her til proposisjonen pkt. 4.

1.4 Merknader til de enkelte bestemmelsene

Det vises her til proposisjonen pkt. 5.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Arild Grande, Hege Haukeland Liadal, Sonja Mandt og Rigmor Aasrud, fra Høyre, lederen Svein Harberg, Kårstein Eidem Løvaas og Mette Tønder, fra Fremskrittspartiet, Morten Stordalen og Ib Thomsen, og fra Kristelig Folkeparti, Geir Jørgen Bekkevold, viser til proposisjonen. Vernetiden for opphavsrett er en viktig rettighet for kunstnerne, og komiteen ser det som viktig å sikre alle utøvere gode og forutsigbare rammer. Endringene som nå gjøres i vernetidsdirektivet gjør bestemmelsene for lydopptak og

musikkverk med tekst mer lik dem som gjelder for andre rettighetsgrupper, samt sikrer utøvende kunstners rettigheter på en bedre måte ved å presisere forpliktelse som følger med kjøp av rettigheter. Komiteen viser videre til at det over lang tid, og gjennom flere direktiver fra EU-rådet fulgt opp i det enkelte land, har vært arbeidet med harmonisering av vernetiden for opphavsrett. Ønsket har vært å avhjelpe konkurransevridning som følge av ulike regler.

Komiteen mener det er viktig å sikre rettighetene til opphavsmenn og utøvere, og er derfor positiv til de endringer som sikrer dette. Komiteen mener også at den harmonisering som skjer for å sikre norske opphavsmenn samme rettigheter som de fra andre land, er viktig. Komiteen viser til at det i de andre nordiske land er gjort tilsvarende vedtak eller forberedelser til slike vedtak, og at dette derfor er viktig også i det nordiske samarbeidet. Dette er et sterkt insentiv til å følge opp forslagene.

Komiteen viser til at det er satt i gang et arbeid med gjennomgang av hele åndsverkloven for å se på rettigheter og vern, og minner om viktigheten av at dette også ivaretar de nye muligheter og utfordringer digitale løsninger gir. Komiteen slutter seg likevel til departementets vurdering av at de endringer som nå foreslås, iverksettes nå, og ikke utsettes til en helhetlig gjennomgang er gjennomført.

3. Komiteens tilråding

Komiteen viser til proposisjonen og til sine merknader og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak til lov

om endringer i åndsverkloven (gjennomføring av endringer i EUs vernetidsdirektiv)

I

I lov 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v. gjøres følgende endringer:

§ 40 skal lyde:

Opphavsretten varer i opphavsmannens levetid og 70 år etter utløpet av hans dødsår. For de verk som er nevnt i § 6, regnes de 70 årene fra utløpet av den lengstlevende opphavsmanns dødsår. For filmverk regnes de 70 årene fra utløpet av dødsåret for den lengstlevende av hovedregissøren, forfatteren av filmmanuskript, dialogforfatteren og komponisten av musikk som er frembrakt med henblikk på filmminspillingen. For musikkverk der både tekst og musikk er frembrakt med henblikk på verket, regnes de 70

årene fra utløpet av dødsåret for den lengstlevende av tekstforfatteren og komponisten.

§ 42 andre ledd skal lyde:

Vernet etter denne bestemmelse varer i 50 år etter utløpet av det året fremføringen fant sted. Dersom en film utgis eller offentliggjøres i løpet av tidsrommet nevnt i første punktum i leddet her, varer vernet i 50 år etter utløpet av det året opptaket første gang ble utgitt eller offentliggjort. Dersom et lydopptak utgis eller offentliggjøres i løpet av tidsrommet nevnt i første punktum i leddet her, varer vernet i 70 år etter utløpet av det året opptaket første gang ble utgitt eller offentliggjort.

Ny § 42a skal lyde:

En utøvende kunstner som har overdratt rettigheter til et lydopptak til en tilvirker, kan heve avtalen når det er gått 50 år etter utløpet av det året lydopptaket første gang ble utgitt, eller dersom utgivelse ikke har funnet sted, etter utløpet av det året lydopptaket på annen måte ble offentliggjort, hvis tilvirkeren ikke:

- a) tilbyr et tilstrekkelig antall eksemplarer av lydopptaket for salg, og
- b) stiller lydopptaket til rådighet på en slik måte at allmennheten selv kan velge tid og sted for tilgang til opptaket.

Den utøvende kunstneren må varsle tilvirkeren om at han vil benytte seg av hevingsretten etter paragrafen her. Dersom tilvirkeren ikke utfører handlingene som nevnt i første ledd bokstav a og b innen ett år etter å ha mottatt varsel, kan avtalen heves.

Hvis flere utøvende kunstnere medvirker på et lydopptak, må alle være enig om det dersom avtalen skal heves. Når flere har medvirket på et lydopptak skal tilvirkeren, dersom en utøvende kunstner anmoder om det, gi opplysninger om hvem som har rettigheter til opptaket.

Hvis en avtale heves etter denne bestemmelse, opphører tilvirkerens rettigheter etter § 45 og § 45b til lydopptaket som avtalen gjelder.

Det kan ikke gis avkall på retten til å heve avtalen etter paragrafen her.

Ny § 42b skal lyde:

En utøvende kunstner som har overdratt rettigheter til et lydopptak til en tilvirker og har avtalt engangsvederlag, har rett til et tilleggsvederlag fra tilvirkeren for hvert hele år som følger når det er gått 50 år etter utløpet av det året lydopptaket første gang ble utgitt, eller dersom utgivelse ikke har funnet sted, etter utløpet av det året lydopptaket på annen måte ble offentliggjort.

For hvert lydopptak skal det samlede årlige tilleggsvederlaget svare til 20 prosent av tilvirkerens inntekter fra eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring av lydopptaket i året forut for det år som vederlaget skal betales for. Inntekter fra utleie, kompensasjon for eksemplarfremstilling til privat bruk etter § 12 første ledd og vederlag for offentlig fremføring etter § 45b tas ikke med i beregningen av vederlaget.

Overfor de vederlagspliktige må vederlaget gjøres gjeldende gjennom en oppkrevings- og fordelingsorganisasjon som er godkjent av departementet og som representerer en vesentlig del av utøvende kunstnere som medvirker på lydopptak som brukes i Norge. Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om godkjenning av oppkrevings- og fordelingsorganisasjon og administrering av ordningen.

Etter anmodning fra en utøvende kunstner eller godkjent oppkrevings- og fordelingsorganisasjon skal en tilvirker av lydopptak utlevere enhver opplysning som er nødvendig for å sikre at det årlige tilleggsvederlaget blir betalt.

Det kan ikke gis avkall på retten til tilleggsvederlag etter paragrafen her.

Ny § 42c skal lyde:

Hvis en utøvende kunstner har overdratt rettigheter til et lydopptak til en tilvirker og avtalt løpende vederlag, skal verken forskuddsbetaling eller kontraktsmessige fradrag trekkes fra løpende vederlag for tiden som følger når det er gått 50 år etter utløpet av det året lydopptaket første gang ble utgitt, eller dersom utgivelse ikke har funnet sted, etter utløpet av det året lydopptaket på annen måte ble offentliggjort. Fradrag kan likevel skje dersom kunstneren uttrykkelig har godkjent det.

§ 45 andre ledd skal lyde:

Vernet etter denne bestemmelse varer i 50 år etter utløpet av det året innspillingen fant sted. Dersom en film i løpet av tidsrommet nevnt i første punktum i leddet her, utgis eller offentliggjøres, varer vernet i 50 år etter utløpet av det året opptaket første gang ble utgitt eller offentliggjort. Dersom et lydopptak i løpet av tidsrommet nevnt i første punktum i leddet her utgis, varer vernet i 70 år etter utløpet av det året opptaket første gang ble utgitt. For lydopptak som ikke utgis, men i samme tidsrom på annen måte offentliggjøres, varer vernet i 70 år etter utløpet av det året opptaket første gang ble offentliggjort.

§ 45b første ledd første punktum skal lyde:

Lydopptak av utøvende kunstners prestasjoner kan mot vederlag gjøres tilgjengelig for allmennheten ved offentlig fremføring.

§ 45b nytt sjette ledd skal lyde:

Vederlagsplikt etter denne paragraf gjelder i 70 år etter utløpet av det året opptaket første gang ble utgitt eller offentliggjort.

§ 51 første punktum skal lyde:

Departementet kan for godkjenning etter §§ 13b, 38a, 38c, 42b og 45b gi *forskrift om saksbehandlingsregler til utfylling av reglene i tjenesteloven, herunder om saksbehandlingsfrist og rettsvirkninger av fristoverskridelse.*

II

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. De enkelte bestemmelsene kan settes i kraft til ulik tid.
2. Endringene i § 40 gjelder bare for musikkverk med tekst der enten musikken eller teksten var vernet i en stat innenfor Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet 1. november 2013, og

for musikkverk med tekst som er skapt etter 1. november 2013.

3. Endringene i §§ 42, 42a, 42b, 42c, 45 og 45b gjelder bare for utøvende kunstners rettigheter til lydopptak og tilvirkeres rettigheter til lydopptak som var vernet 1. november 2013, og for slike lydopptak som er innspilt etter 1. november 2013.
4. Endringene i loven her gjelder ikke for handlinger som er utført eller rettigheter som er ervervet før loven har trådt i kraft.
5. Dersom et verk eller et lydopptak inngår i et annet opptak som er innspilt når verket eller lydopptaket etter de eldre regler ikke var vernet, kan opptaket uten hensyn til de nye vernetider offentlig fremføres frem til 1. januar 2020.
6. Med mindre annet er angitt i avtalen, skal en avtale om overdragelse av rettigheter til lydopptak som er inngått mellom en utøvende kunstner og en tilvirker før loven har trådt i kraft, gjelde i den forlengede vernetiden som følger av endringene i loven her.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 20. mai 2014

Svein Harberg

ordfører og leder

